

Οι ιστορικές περιπέτειες των λειψάνων του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού!

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Το ιερό λείψανο του Αγίου Νικολάου στους Δελφούς

Η μελέτη περί των ιερών Λειψάνων του αγ. Νικολάου επ. Μύρων, δημοσιεύθηκε αρχικά στο Περιοδικό «Ορθόδοξη Μαρτυρία» Λευκωσίας (φ. 44, 1994, σελ. 97 - 106). Το ίδιο έτος εκδόθηκε σε ιδιαίτερη μονογραφία, μεταφρασμένο στην αγγλική γλώσσα, από το Κέντρο Παραδοσιακών Ορθοδόξων Σπουδών Έτνας Καλιφορνίας ("Concerning the relics of St. Nisholas Archbishop of Myra").

Από την κοίμηση του αγ. Νικολάου στην ανακομιδή του 1087

Σύμφωνα με τις συναξαριστικές πηγές ο αγ. Νικόλαος κοιμήθηκε στα Μύρα το έτος 330. «Αμέσως μετά τον θάνατό του - δέχεται ο Απόστ. Τζαφερόπουλος - κτίστηκε κατά την επικρατούσα τότε συνήθεια γύρω από την σαρκοφάγο του ένα Μαρτύριο, δηλαδή ένας μικρός ναός της πρωτοχριστιανικής περιόδου, ο οποίος υπήρξε ο αρχικός πυρήνας όλων των λοιπών οικοδομικών φάσεων ως τις μέρες μας» (Απ. Μ. Τζαφερόπουλου, «Ο Άγιος Νικόλαος Μύρων Λυκίας», ΤΕΡΤΙΟΣ 1990,

σελ. 23).

Το Μαρτύριο διαδέχθηκε στο τέλος του 5ου αι. μία μεγάλη Βασιλική, η οποία όμως καταστράφηκε από σεισμό, το 529. Από τότε και μέχρι τις ημέρες μας οι εργασίες ανοικοδομήσεως διαδέχονται τις καταστροφές. Σήμερα στα Μύρα (Τουρκιστί Ντεμρέ - Demre), υπάρχει ο αναστηλωμένος μεταξύ των ετών 1858 - 1868 από τους Ρώσους ναός (μία εξάκλιτη Βασιλική με τρούλλο, σήμερα μουσείο). Εκεί διασώζεται και η κενή λάρνακα του Αγίου.

Κατά την εκκλησιαστική παράδοση ο αγ. Νικόλαος αναδείχθηκε Μυροβλύτης. Ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος αναφέρει σχετικά τα εξής, στο Περί Θεμάτων έργο του: «Είτα (συναντώμεν) την Λυκίων πόλιν, την μυρίπνουν τε και τρισόλβιον. Εν ήπερ ο Μέγας Νικόλαος, ο του Θεού θεράπων, αναβλύζει τα μύρα κατά το της πόλεως όνομα».

Το γεγονός της μυροβλυσίας των Λειψάνων του αγ. Νικολάου - αναφερόμενο σ' όλες τις συναξαριστικές πηγές - υπήρξε αφορμή συγγραφής αξιολογών έργων (όπως από τον Αυτοκράτορα Λέοντα Στ' τον Σοφό, τον αγ. Ανδρέα Αρχιεπίσκοπο Κρήτης και τον αγ. Συμεών τον Μεταφραστή), αλλά και αφορμή περιπετειών. Το 808 λ.χ. ο Άραβας Χουμίδ, στρατηγός του Χαλίφη Ελ Ρασίντ, ενώ πολιορκούσε την Ρόδο κατέπλευσε στα Μύρα, με σκοπό να καταστρέψει τα Λείψανα, εξαπατήθηκε όμως και κατέστρεψε άλλη λάρνακα! Κατά τον Χρονογράφο Θεοφάνη, η φοβερή τρικυμία που συνάντησε κατά την επιστροφή και η καταστροφή του στόλου του, αποδόθηκαν σε θαύμα του αγ. Νικολάου.

Η Ανακομιδή του 1087

Το σημαντικότερο γεγονός μετά από αυτό της μυροβλυσίας των Λειψάνων, είναι εκείνο της Ανακομιδής τους, το 1087. Ο Μητροπ. Ηλείας Γερμανός παρατηρεί σχετικά, ότι «η εορτή της Ανακομιδής η Μετακομιδής των αγίων Λειψάνων...παρουσιάζει πρόβλημα ως προς το ποίον γεγονός εορτάζεται» (Μητροπ. Ηλείας Γερμανού, «Η εις την Μητρόπολιν Ηλείας εορτή της Ανακομιδής των Λειψάνων του αγ. Νικολάου». Βλ. Συμπόσιον Πνευματικόν επί Χρυσώ Ιωβηλαίω Ιερωσύνης του Μητροπ. Πατρών Νικοδήμου», 1989, σελ. 14).

Ενδεικτικά το γεγονός μνημονεύεται όπως ακολουθεί στις εξής πηγές:

Μηναίο μηνός Μαΐου, εκδόσεως Αποστολικής Διακονίας: «Τη 20η η ανακομιδή και μετακομιδή του Λειψάνου...».

Μικρό Ευχολόγιο η Αγιασματάριο, εκδόσεως Αποστολικής Διακονίας: «Η ανακομιδή και μετακομιδή του ιερού Λειψάνου». Ομοίως την 20η Μαΐου, βλ. Μηνολόγιο, σελ.

436).

Πανάγιο, στο λήμμα «Νικόλαος Μύρων»: Αναφορά 6ης Δεκεμβρίου, 10ης και 20ης Μαΐου, σελ. 445, 485).

Ωρολόγιο το Μέγα, εκδόσεως Αποστολικής Διακονίας: Αναφορά όπως προηγουμένως.

αγ. Νικοδήμου του Αγιορείτου, «Συναξαριστής...»: «20η Μαΐου, η ανακομιδή και μετακομιδή...».

Βίκτωρος Ματθαίου, «Ο Μέγας Συναξαριστής...»: Αναφορά όπως προηγουμένως.

Πρωτ. Κων. Πλατανίτου, «Εορτολόγιον...».

Μνημονεύει την 10η Μαΐου «ανάμνησιν της εις Ρώμην προόδου» και την 20η «ανακομιδήν».

Από τα προηγούμενα προκύπτει, ότι την 9η, 10η και 20η Μαΐου τιμάται από την Ορθόδοξη Εκκλησία το γεγονός της Ανακομιδής η Μετακομιδής η Προόδου των Λειψάνων του αγ. Νικολάου. Επιβάλλεται, λοιπόν, η αναφορά στο συγκεκριμένο γεγονός και η αναζήτηση του λόγου της ημερολογιακής διαφοράς στον εορτασμό του.

Το ιστορικό της Ανακομιδής του 1087

Κατά τον Μεγάλο Συναξαριστή, «το ιερόν Λείψανον του αγίου Ιεράρχου Νικολάου, ανακομισθέν κατά την περίοδον της Σταυροφορίας, μετηνέχθη εκ Μύρων της Λυκίας εις την Βάρην (Μπάρι) της Ιταλίας» (Βίκτωρος Ματθαίου, «Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας», τ. Μαΐου, σελ. 225).

Ο Απ. Τσαφερόπουλος σημειώνει, ότι «το 1087, επί Αυτοκράτορος Αλεξίου του Κομνηνού (1081 - 1118), η επαρχία της Λυκίας και η μητρόπολις της, τα Μύρα, δεινοπαθούσαν από τους Αγαρηνούς και το τίμιο Λείψανο βρίσκεται σε ανασφάλεια. Γι' αυτό οι μοναχοί που διακονούν στο προσκύνημα του αγ. Νικολάου, συναινούν στην πρόταση «εμπόρων» από το Μπάρι της Ιταλίας, που στην πραγματικότητα ήταν κληρικοί, να πραγματοποιήσουν την ανακομιδή των Λειψάνων και την μετακομιδή στην πατρίδα τους, ώσπου να περάσει ο κίνδυνος» (Απ. Τζαφερόπουλου αυτ., σελ. 17 - 18).

Την άποψη αυτή, της ανακομιδής για διάσωση, δέχεται και ο καθηγητής Αρ. Πανώτης. «Από τους τέσσερεις μοναχούς - γράφει - οι δύο συνοδεύουν το λείψανο στη Δύση, ως εγγυητές της γνησιότητάς του και των δικαιωμάτων τους επ' αυτού,

ενώ οι δύο άλλοι παρέμειναν στον προσκυνηματικό ναό, έως ότου οι καιροί επιτρέψουν την πλήρη επαναλειτουργία του. Τα τραγικά όμως γεγονότα που έφθασαν στην αποκορύφωσή τους το 1090 - 1091, παράτειναν επ' αόριστον την παραμονή των Λειψάνων στο Μπάρι» (Εφημερίδα «Εκκλησιαστική Αλήθεια», φ. 1. 5. 1987).

Κατά τον αγ. Νικόδημο τον Αγιορείτη, «έγινε η ανακομιδή αυτή με τοιούτον τρόπον. Εις ένα Ιερέα ευλαβή της ρηθείσης πόλεως εφάνη ο αγ. Νικόλαος καθ' ύπνον και λέγει να υπάγει ομού με τον Κλήρον εις τα Μύρα και παραλαβών από εκεί το Λείψανόν του να το φέρει εις την Μπαρ» (αγ. Νικοδήμου του Αγιορείτου, «Συναξαριστής των Δώδεκα Μηνών του ενιαυτού», τ. 2ος, σελ. 161).

Ο ίδιος ο αγ. Νικόδημος δικαιολογεί το γεγονός ως εξής: «Ευδόκησεν ο Θεός να σηκωθώσιν από εκεί τα Άγια Λείψανα του μεγάλου Πατρός ημών Νικολάου και να μεταφερθώσιν εις την πολυάνθρωπον πολιτείαν την ονομαζομένην Μπαρ, ήτις ευρίσκεται εις την Ιταλίαν, και δια να μη μείνωσι τα Λείψανα τοιούτου Αγίου άτιμα και άδοξα και δια να απολαύση και η Δύσις τα τούτου θαυμάσια, ήτις ακόμη δεν είχε πέση εις τας αιρέσεις και κακοδοξίας, αλλ' ήτο Ορθόδοξος και ηνωμένη με την Ανατολικήν Εκκλησίαν».

Ήδη παρατηρείται μία ιστορική ανακρίβεια: Ο χρόνος του γεγονότος, το 1087, βρίσκεται σαφώς μετά το Σχίσμα του 1054. Συνεπώς οι Δυτικοί δεν είναι Ορθόδοξοι και ενωμένοι με την Εκκλησία. Δεν μπορεί να γίνει δεκτό - επομένως - ότι ο αγ. Νικόλαος εμφανίσθηκε στους ήδη αποκομμένους από την Εκκλησία Παπικούς και τους προέτρεψε να «μετακομίσουν» τα Λείψανά του. Ούτε επίσης μπορεί να γίνει αποδεκτό, ότι οι εμπερίστατοι - τότε - Βυζαντινοί, δέχθηκαν και παρέδωσαν τα Λείψανα του κορυφαίου Αγίου. Οι μοναχοί - φύλακες η εξαπατήθηκαν η εξανασκάσθηκαν να προχωρήσουν στην ανακομιδή. Υποθέτουμε, ότι συνέβησαν και τα δύο. Ο Μουσουλμανικός κίνδυνος και ίσως η μη φιλικές διαθέσεις των Βαριανών τους ανάγκασαν να ενδώσουν στις «προτάσεις» και οι πιθανές διαβεβαιώσεις τους για το προσωρινό της μετακομιδής, ίσως τους εμπόδισαν να διακρίνουν τις πραγματικές τους προθέσεις.

Ιδιαίτερα αποκαλυπτική είναι η ομολογία των ίδιων των Παπικών. Μεταγενέστερα κείμενα αντί θείων οπτασιών και ανακομιδής, αναφέρονται σε ληστρική επιδρομή και κοινή κλοπή. Αναφέρουμε δύο χαρακτηριστικά:

Το «Δελτίο του αγ. Νικολάου», που εκδίδεται από το παράρτημα των Δομινικανών του Μπάρι στην Ελλάδα, γράφει τα εξής: «Στις 9 Μαΐου 1087, τρία εμπορικά καράβια από το Ιταλικό Μπάρι έμπαιναν ξανά στο λιμάνι τους, ύστερα από ένα ταξίδι στην Αντιόχεια της Κοίλης Συρίας. Ένα από αυτά έφερνε κάποιο «παράξενο

φορτίο» που προκάλεσε την συγκίνηση της πόλης που το υποδέχθηκε με ιδιαίτερο ενθουσιασμό και είχε τον λόγο της. Το είχε παραλάβει από τα Μύρα της Μικρασιατικής Λυκίας, όπου προσέγγισε μαζί με τα άλλα δύο κατά την επιστροφή τους στο Μάρι. Το φορτίο αυτό δεν ήταν άλλο από τα ιερά Λείψανα του αγίου Επισκόπου Μύρων Νικολάου του Θαυματουργού. Τα είχαν αρπάξει οι ναύτες τους από τον τάφο του, σ' ένα ληστρικό τους εγχείρημα κατά της Βασιλικής του Αγίου, όπου αναπαύονταν επί αιώνες» (φ. 5, Μαΐου 1989).

Ακόμη, οι Βενεδικτίνοι Μοναχοί του Αββαείου του αγ. Αυγουστίνου στο Ράμσγκεϊτ της Βρετανίας, βασιζόμενοι στις εγκυρότερες αγιολογικές πηγές, δέχονται ότι τα Λείψανα «εκλάπησαν από Ιταλούς ναυτικούς» (“The Book of the Saints”, 1948, σελ. 441).

Εκτός από τα προηγούμενα, την αρπαγή αποδεικνύουν και κάποια άλλα στοιχεία. Στο κείμενο του Μεγ. Συναξαριστού λ. χ. γράφεται, ότι οι Βαριανοί «ακούσαντες εκεί (στην Αντιόχεια) από άλλους πραγματευτάς Ενετούς, ότι και αυτοί έχουν σκοπό να μεταβούν εις την Λυκίαν και δη εις την Μυραίων πόλιν, δια να λάβουν τα ιερά Λείψανα του αγ. Νικολάου, έσπευσαν ούτοι οι Βαριανοί να προλάβουν» («Ο Μέγας Συναξαριστής...» αυτ., σελ. 505).

Βεβαίως, δεν ευσταθεί καν υποψία, ότι ο αγ. Νικόλαος εμφανίσθηκε και στους Ενετούς και τους προέτρεψε να λάβουν τα Λείψανά του, αλλά μάλλον επρόκειτο περί «αγώνος δρόμου» με έπαθλο τα ιερά Λείψανα, μεταξύ Ενετών, Βαριανών και πιθανώς και άλλων Δυτικών.

Ακόμη, κραυγαλέα λεπτομέρεια που εποιβεβαιώνει την αρπαγή είναι η ίδια η λάρνακα του Αγίου. «Η κενή σαρκοφάγος του Αγίου - γράφει ο Απ. Τζαφερόπουλος - έχει ένα αρκετά μεγάλο, βίαιο άνοιγμα, σε μία από τις επιμήκεις πλευρές...Ο κενός τάφος του αγ. Νικολάου, βρίσκεται παραβιασμένος εντός του ναού του, στα Μύρα της Λυκίας» (Απ. Τζαφερόπουλου αυτ., σελ. 19 - 200).

«Η σπουδή των ναυτικών - γράφουν οι Δομνηκανοί στο «Δελτίο...» - δεν ευνόησε, όπως ήταν φυσικό, την περισυλλογή των Λειψάνων στο ακέραιο. Η παρατήρηση αυτή μπορεί να εξηγήσει πως βρίσκονται σήμερα στο μουσείο της Αττάλειας δύο οστά του αγ. Νικολάου» («Δελτίον...», σελ. 9). Τα οστά αυτά είναι κατά τον Τζαφερόπουλο, «κάποια υπολείμματα που στη βιασύνη τους προφανώς οι μοναχοί δεν πρόλαβαν να περιμαζέψουν κι έτσι παρέμειναν στη σαρκοφάγο, για να καταλήξουν με τον καρό αξιοθέατο μουσειακό υλικό» (Απ. Τζαφερόπουλου αυτ., σελ. 19 - 20).

Μετά τα προηγούμενα, τα οποία αποδεικνύουν επαρκέστατα το γεγονός της

αρπαγής των Λειψάνων, τίθεται εύλογα το ερώτημα, γιατί αναφέρεται σε οπτασία και «ευδοκία Θεού» ο αγ. Νικόδημος. Η απάντηση υπάρχει στο κείμενο του ίδιου του Οσίου. «Σημειούμεν - γράφει - ότι το συναξάριον τούτο μετεφράσθη εκ του Σλαβονικού» («Ο Μέγας Συναξαριστής...» αυτ., σελ. 504).

Έχουμε την γνώμη, ότι το Σλαβονικό συναξάριο που μετέφρασε ο Ιερός Νικόδημος, είναι μετάφραση αντίστοιχου Λατινικού (με δεδομένη την πώληση μέρους των Λειψάνων του αγ. Νικολάου από τους Λατίνους στους Ορθόδοξους Ρώσους και Ρουμάνους) και γι' αυτό ακριβώς περιέχει την προσπάθεια των Λατίνων να εξωραΐσουν την αρπαγή και να την εμφανίσουν σαν θέλημα του Θεού και του αγ. Νικολάου.

Ο εορτασμός της Ανακομιδής του 1087

Μετά τα προηγούμενα τίθεται το ερώτημα: Τον Μάιο (την 9η, 10η και 20η), η Ορθόδοξη Εκκλησία τιμά μία αρπαγή; Είναι αφορμή εορτής η αρπαγή των Λειψάνων κορυφαίου και οικουμενικά γνωστού και τιμωμένου Αγίου;

Έχουμε την γνώμη, ότι η Εκκλησία στην περίπτωση αυτή πράγματι τιμά την μία και μοναδική ανακομιδή των Λειψάνων του μεγάλου Αγίου Της, ανεξαρτήτως των συνθηκών κάτω από τις οποίες έγινε. Στην όλη προβληματική του ζητήματος πρέπει να εντάξουμε επίσης και κάποιες άλλες παραμέτρους, όπως:

Ο εορτασμός της ανακομιδής είχε αρχικά τοπικό χαρακτήρα (στις παράκτιες περιοχές της νότιας και δυτικής Πελοποννήσου, τα Επτάνησα και όπου γενικά προσέγγισε το πλοίο που μετέφερε τα Λείψανα).

Οι Βαριανοί εμφανίσθηκαν σαν σωτήρες των Λειψάνων από την καταστροφική μανία των Μωαμεθανών. Σε άλλη περίπτωση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί η δημόσια έκθεση των Λειψάνων (όπως λ. χ. στην Κέρκυρα, όπου «προσεκυνήθησαν υφ' όλου του ευσεβούς Κλήρου και του λαού»). Αυτό, βεβαίως, πρέπει να έγινε προηγουμένως και σε άλλες παράλιες πόλεις της Πελοποννήσου και των Επτανήσων.

Ο Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμων παρατηρεί σχετικά, ότι «η Ανακομιδή η Μετακομιδή του 1087 εορτάζεται και σαν Πάροδος η Διέλευσις του Ιερού Λειψάνου, την 9η Μαΐου στην Αρκαδία και άλλες περιοχές της Πελοποννήσου, την 10η στη Ζάκυνθο και την Κεφαλληνία, Ηλεία και Αχαΐα και την 20η στην Ήπειρο, Ευρυτανία και Κέρκυρα» («Ακολουθία εις την Πάροδον...», έκδοσις Ι. Μητροπ. Ζακύνθου, 1980. Βλ. προλεγόμενα Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμονος).

Ο Μητροπ. Ηλείας Γερμανός δέχεται, ότι «η ερτή αύτη εορτάζεται εις την Ηλείαν

την 10ην Μαΐου (μία περίπτωση), την 9ην Μαΐου (πέντε περιπτώσεις) και την 8ην Μαΐου (μία περίπτωση). Ειδικότερα διαπιστούται, ότι ο αγ. Νικόλαος Μύρων εορτάζεται την 9ην Μαΐου εις νοτιο-δυτικήν Ηλείαν, την γειτνιάζουσιν - δηλαδή - προς την Μεσσηνίαν και την Αρκαδίαν), ενώ την 10ην εις την βόρειο-δυτικήν τοιαύτην (περιοχή Αμαλιάδος και αγ. Νικολάου Σπάτα), την ευρισκομένην δηλαδή έναντι των νήσων Ζακύνθου και Κεφαλληνίας. Έτσι θεμελιώνεται και η διαφορετική παράδοσις του χρόνου εορτασμού της εορτής. Ότι, δηλαδή, η ημερομηνία του εορτασμού τοπικώς συσχετίζεται με τον χρόνο διελεύσεως η προσεγγίσεως του φέροντος το Ιερόν Λείψανον πλοίου, εκ των ακτών των περιοχών αυτών» (Μητροπ. Ηλείας Γερμανού αυτ., σελ. 216).

Το αυτό δέχεται και ο Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμων. «Η ανάμνησις - γράφει - της Παρόδου του Ιερού Λειψάνου του αγ. Νικολάου εορτάζεται κατά περιοχάς εις διαφορετικάς ημέρας του μηνός Μαΐου, η τοιαύτη δε διαφορά - κατά παράδοσιν ευσεβή - συσχετίζεται με τον χρόνον προσεγγίσεως του φέροντος το Ιερόν Λείψανον πλοίου εις τους διαφόρους τόπους» («Ακολουθία εις την Πάροδον...», σελ. 8).

Με την ευκαιρία αυτή σημειώνεται, ότι η παρατήρησις του Μητροπ. Ηλείας, ότι «εις την Ηλείαν δεν τιμάται η κυρίως εορτή της Ανακομιδής η Μετακομιδής των τιμίων Λειψάνων του αγ. Νικολάου, αλλά η Πρόοδος αυτών εκ των Μύρων της Λυκίας εις το Μπάρι της Ιταλίας» («Ακολουθία εις την Πάροδον...», σελ. 9), μάλλον ισχύει και για τις λοιπές περιοχές της Δυτικής Ελλάδος.

Με δεδομένο, ότι η ημερομηνία εορτασμού σχετίζεται με την αντίστοιχη διεύλευση του πλοίου, η μελέτη της τοπικής προς τον αγ. Νικόλαο τιμής μπορεί να οδηγήσει μάλλον ασφαλώς στο αν διήλθε η όχι το πλοίο από κάποιες συγκεκριμένες περιοχές. Λαμβάνοντας υπ' όψη τις επιχειρησιακές δυνατότητες των πλοίων της εποχής εκείνης (11ος αι.) υποθέτουμε, ότι εκείνο που μετέφερε τα Λείψανα πρέπει να ακολούθησε την διαδρομή Μύρα - Ρόδος - βόρεια Κρήτη - νότια και δυτική Πελοπόννησος - Επτάνησα - Μπάρι. Σ' αυτό οδηγούμεθα από τον αριθμό των προς τιμήν του αγ. Νικολάου ενοριακών ναών στις περιοχές αυτές (κύριο βοήθημα τα ετήσια Δίπτυχα της Εκκλησίας της Ελλάδος):

Ρόδος. υπάρχουν 5 ναοί, επί συνόλου 74).

Βόρεια Κρήτη. Υπάρχει πιθανότητα προσέγγισης του πλοίου στο Χάνδακα - Ηράκλειο (13 ναοί επί συνόλου 193) και στα Χανιά (8 επί 102), ενώ η διαδρομή Κάρπαθος - νότια Κρήτη πρέπει μάλλον να αποκλεισθεί (Κάρπαθος 0 προς 20, νότια Κρήτη γενικά 13 επί 345).

Πελοπόννησος. Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα προσεγγίσεως στα Λακωνικά παράλια (13 ναοί επί 141 στη Μητρόπολη Σπάρτης, 7 επί 101 στη Μητρόπολη Γυθείου). Πιθανή είναι επίσης η προσέγγιση στα νότια και δυτικά παράλια της Μεσσηνίας (16 ναοί επί 222 στη Μητρόπολη Μεσσηνίας, 17 επί 151 στη Μητρόπολη Τριφυλλίας).

Βέβαιη είναι η προσέγγιση στα παράλια της Ηλείας (37 ναοί επί 215 και ακόμη 26 παρεκκλήσια, συνολικά 63).

Βλ. Μητροπ. Ηλείας Γερμανού, «Τα Ναϊκά της Ιεράς Μητροπόλεως Ηλείας και Ωλένης», στα Πρακτικά του Β' Τοπικού Συνεδρίου Ηλειακών Σπουδών, 1989).

Παρά το γεγονός, ότι η μνήμη του αγ. Νικολάου είναι ευρύτατα διαδεδομένη στην Αχαΐα (14 ναοί επί 170 στη Μητρόπολη Πατρών, 16 επί 144 στη Μητρόπολη Καλαβρύτων), όπως και στην Αιτωλοακαρνανία (30 ναοί επί 208), είναι πιθανό η ανάμνηση του γεγονότος να μεταφέρθηκε από την Ηλεία και την Ζάκυνθο, παρά το πλοίο να προσέγγισε στις περιοχές αυτές.

Επτάνησα. Το πλοίο προσέγγισε στη Ζάκυνθο (12 ναοί επί 60), πιθανώς και στην Κεφαλληνία (18 ναοί επί 87) και βεβαίως στην Κέρκυρα (25 ναοί επί 171 κ. α. Μαρτυρίες). Η μεγάλη διάδοση της αναμνήσεως του γεγονότος στην Ήπειρο (λ.χ. 17 ναοί επί 102 στη Μητρόπολη Άρτας), θα πρέπει μάλλον να μεταδοθεί σε μεταφορά από τα Επτάνησα.

Υμνογραφικά της Ανακομιδής, Μετακομιδής η Παρόδου

Προς τιμήν της Ανακομιδής η Μετακομιδής η Προόδου των Λειψάνων του αγ. Νικολάου υπάρχουν οι εξής Ακολουθίες:

1. «Διδασκάλου τινός», ψαλλομένη την 20η Μαΐου. Κατά τον αγ. Νικόδημο τον Αγιορείτη, «ο βουλόμενος εορτάζει τον Άγιον, ζητησάτω ταύτην ήτις ευρίσκεται εν τινι κελλίω του αγ. Νικολάου, επικαλουμένω των Μπαρμπεράδων, πλησίον των Καρυών».

Ο Μητροπ. Ηλείας Γερμανός παρατηρεί, ότι η Ακολουθία αυτή «είναι χειρόγραφος εξ 67 σελίδων και κατά βάσιν είναι η αυτή Ακολουθία της 9ης Μαΐου του Λειμωναρίου και υπό Πρωτοπρεσβυτέρου Μάρκου Αρμακόλα ανατυπωθείσα, δαπάνη του Ι. Ν. Ευαγγ. Λουκά Ορχομενού Βοιωτίας (1955)» (Μητροπ. Ηλείας Γερμανού, «Η εις την Μητρόπολιν...», σελ. 215).

Το αναφερόμενο Λειμωνάριο είναι εκείνο του αγ. Μακαρίου του Νοταρά, το οποίο εκδόθηκε στη Σύρο το 1855. Ακόμη είναι χαρακτηριστικό, ότι ο τρίτος στίχος του

μετά το Συναξάριο τριστίχου λέγει, «Νικόλαος ενάτη εισήλθεν άστν Πάροιο», ενώ κατά τον αγ. Νικόδημο η Ακολουθία ψάλλεται την 20η Μαΐου!

2. Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου. Εκδόθηκε στην Κεφαλληνία το 1851. Άγνωστο πως ο Μέγας Συναξαριστής την ταυτίζει με εκείνη του Κελλίου των Μπαρμπεράδων.

3. Ιερέως Ιωάννου Ιωαννούλη, ψαλλομένη την 10η Μαΐου. Εκδόθηκε στη Βεμετία το 1797 και επανεκδόθηκε από την Ι. Μητρόπολη Ζακύνθου το 1980. Ο Μητροπ. Ηλείας Γερμανός σημειώνει, ότι «η Ακολουθία αυτή ψάλλεται απαραλάκτως εις την Ι. Μονήν αγ. Νικολάου Φραγκοπηδήματος, εκ καλλιγράφου χειρογράφου, αντιγραφείσα εν Ι. Μ. Σκαφιδιάς, παρά του εκ Ζατούνης Αρκαδίας Ιερομονάχου Γρηγορίου Πετροπούλου, την 3η Ιουλίου 1833» (Μητροπ. Ηλείας Γερμανού, «Η εις την Μητρόπολιν...», σελ. 215).

4. Ανωνύμου. Σώζεται χειρόγραφη στον Κώδικα της Σκήτης των Καυσοκαλυβίων Αγίου Όρους.

5. «Στεφάνου τινός». Σώζεται στον Κώδικα Β 6 IV της Μονής Κρυπτοφέρνης Ρώμης.

6. Βίκτωρος Κλαπατζαρά, Ιεροκήρυκος. Εκδόθηκε στη Βενετία το 1719.

7. Αλεξάνδρου Κωνσταντίνου, του Πελοποννησίου. Εκδόθηκε στην Τρίπολη το 1851. Αποτελεί διόρθωση και συμπλήρωση παλαιότερης της Μονής αγ. Νικολάου Καλτεζών Αρκαδίας.

8. Αριστείδη Σωτ. Καρβέλα. Εκδόθηκε από το Ησυχαστήριο αγ. Φανουρίου Κανδηλίου Μεγάρων, το 1988.

Από την Ανακομιδή του 1087 στην Ανακομιδή του 1953

Σύμφωνα με όλες τις πηγές το Μπάρι υποδέχθηκε τα Λείψανα του αγ. Νικολάου με ιδιαίτερη λαμπρότητα και επισημότητα, μάλλον την 20η Μαΐου του 1087. Τα Λείψανα αρχικά κατατέθηκαν στο Ναό του αγ. Ιωάννη και μετά τριετία, το 1090, ο Πάπας Ουρβανός Β' τα κατέθεσε πανηγυρικά κάτω από την μαρμάρινη Τράπεζα της Βασιλικής που κτίσθηκε προς τιμήν του (βλ. γενικά G. Gioffari, "Storia de la Basilica di S. Nicola di Bari", 1984).

Για την ιστορική συνέχεια ο αγ. Νικόδημος ο Αγιορείτης σημειώνει, ότι «το ιερόν Λείψανον του αγ. Νικολάου δεν ευρίσκεται εις την πόλιν Μπάρι, καθώς πληροφορούμεθα παρά των εκείσε απελθόντων» («Ο Μέγας Συναξαριστής...» αυτ., σελ. 509). Δεν είναι γνωστό πως ο Όσιος κατέλειξε στο συμπέρασμα αυτό. Μία σχετική πληροφορία των χειρογράφων του Β. Δ. Ζώτου - Μολοσσού γράφει, ότι

«επειδή λειτοργούντος του Λατίνου δεν εθαυματουργούσε ο Άγιος, ο Πάπας επώλησε την μεν δεξιάν αυτού εις τον Ηγεμόνα της Βλαχίας Γκίκαν, αντί 3.000 φλωρίων, το δε σώμα αυτού εις τους Ρώσους, αντί 10.000 φλωρίων»! («Ο Μέγας Συναξαριστής...» αυτ., σελ. 506).

Πράγματι η δεξιά παλάμη του αγ. Νικολάου βρίσκεται στη Ρουμανία, στον Ι. Ν. αγ. Γεωργίου του Νέου Βουκουρεστίου (όπου ο γράφων είχε την ιδιαίτερη ευλογία και τιμή να την προσκυνήσει, τον Νοέμβριο του 2000), για την Ρωσία όμως η πληροφορία του Ζώτου - Μολοσσού είναι μάλλον ανακριβής. Παρά την μεγάλη διάδοση της μνήμης του αγ. Νικολάου στη Ρωσία, δεν υπάρχουν πληροφορίες για την παρουσία Λειψάνων του στη μεγάλη αυτή κατά παράδοσιν Ορθόδοξη χώρα. Εάν επρόκειτο για άλλο άγιο, θα έπρεπε να τηρηθούν ίσως κάποιες επιφυλάξεις, ο αγ. Νικόλαος όμως είναι ο προστάτης Άγιος της Ρωσικής γης και η διάδοση της μνήμης του εξαιρετικά εκτεταμένη. Για τους Ρώσους ο αγ. Νικόλαος είναι ο Φωτιστής. Έχει αντικαταστήσει τον Τίμιο Πρόδρομο στην παράσταση της Μεγάλης Δείσεως. Στη Ρωσία δεν υπάρχει πόλη χωρίς ναό προς τιμήν του και μεγάλη μονή χωρίς παρεκκλήσιο αφιερωμένο στη μνήμη του. Μία από τις μεγάλες πύλες του Κρεμλίνου της Μόσχας φέρει το όνομά του. Θεωρείται προστάτης των πτωχών, αλλά και των εμπόρων (γι' αυτό και οι ναοί του κτίζονται συνήθως στις αγορές των πόλεων).

Υπάρχουν τεκμηριωμένες πληροφορίες και ιστορικές μαρτυρίες για πολλές θαυματοργές εικόνες του αγ. Νικολάου (όπως εκείνης του Ζαράϊσκ, την οποία μετέφερε από την ΚΠολη στο Ριαζάν το 1225 η Βυζαντινή Πριγκίπισσα Ευπραξία, σύζυγος του Ηγεμόνος Θεοδώρου). Το όνομα του αγ. Νικολάου έφεραν δέκα Άγιοι της Ρωσικής Ορθοδοξίας και πολλοί Ηγεμόνες (μεταξύ αυτών και ο τελευταίος Τσάρος Νικόλαος Β', ο Νεομάρτυρας).

Η τέτοιου μεγέθους διάδοση της μνήμης του αγ. Νικολάου στη Ρωσία ίσως οφείλεται στο γεγονός, ότι Νικόλαος ονομάσθηκε ο πρώτος Χριστιανός Ηγεμόνας του Κιέβου, ο Άσκολντ, όταν βαπτίσθηκε από τον Μεγάλο Φώτιο, το 866. Μάλιστα η αγ. Ισαπόστολος Όλγα (945 - 962), έκτισε τον πρώτο ναό προς τιμήν του αγ. Νικολάου πάνω στον τάφο του Άσκολντ. Εάν, λοιπόν, υπήρχαν στη Ρωσία τα Λείψανα του αγ. Νικολάου, αυτό θα ήταν ασφαλώς ευρύτατα γνωστό. Αντίθετα είναι γνωστό, ότι μικρά αποτμήματα αυτών φυλάσσονται στον Καθεδρικό Ναό του Σωτήρος Μόσχας, στον ομώνυμο Ναό Αγίας Πετρούπολεως και στη Λαύρα αγ. Αλεξάνδρου Νέβσκι, επίσης στην Αγία Πετρούπολη.

Για την κάλυψη του θέματος της διασποράς των Λειψάνων του αγ. Νικολάου αναφέρουμε, ότι σήμερα Λείψανα του Αγίου φυλάσσονται:

- Η δεξιά στον Ι. Ναό αγ. Γεωργίου του Νέου Βουκουρεστίου.
- Ο αριστερός βραχίονας στον ομώνυμο Ρωμαιοκαθολικό Ναό του Ρίμινι Ιταλίας.
- Απότμημα του αριστερού βραχίονος στο Μητροπολιτικό Ναό Βόλου.
- Μέρος των Λειψάνων στην ομώνυμη Ρωμαιοκαθολική Βασιλική του Μπάρι Ιταλίας.
- Μέρος των Λειψάνων στο Μουσείο της Αττάλειας.
- Αποτμήματα στις Μονές Αγ. Νικολάου Άνω Βάθειας Ευβοίας και Φανερωμένης Σαλαμίνας, στον Καθεδρικό Ναό του Σωτήρος Μόσχας, στον ομώνυμο Ναό Αγίας Πετρούπολης και στη Λαύρα αγ. Αλεξάνδρου Νιέβσκι Αγίας Πετρούπολης.
- Ένας των οδόντων στη Μονή Αγίας Λαύρας Καλαβρύτων.

Κρίνουμε χρήσιμη την μεταφορά εδώ της πληροφορίας, ότι στη Μονή αγ. Ειρήνης Χρυσοβαλάντου Λυκοβρύσεως Αττικής, φυλάσσεται η δεξιά του αγ. Νικολάου, χωρίς άλλες μαρτυρίες σχετικά με τον χρόνο και τον τρόπο αποκτήσεώς της (Αρχιμ. Καλλιοπίου Γιαννακουλοπούλου, «Οδηγός Ιερών Μονών και Ησυχαστηρίων της Εκκλησίας Γ.Ο.Χ. Ελλάδος», 1978, σελ. 28).

Σημειώνουμε ακόμη, ότι στο Άγιο Όρος δεν μνημονεύεται ύπαρξη Λειψάνων του αγ. Νικολάου. Ακόμη και η προς τιμή του Μονή Σταυρονικήτα, «κέκτηται - κατά τον μ. Ανδρέα Σιμωνοπετρίτη - μύρο του αγ. Νικολάου» και τίποτα περισσότερο (μ. Ανδρέου Σιμωνοπετρίτου, «Το Άγιον Όρος - Προπύργιον Ορθοδοξίας και Έθνους», 1977, σελ. 132).

Η Ανακομιδή του 1953, Επιβεβαίωση της μυροβλυσίας των Ιερών Λειψάνων

Ο τάφος του αγ. Νικολάου στη Βασιλική του Μπάρι ανοίχθηκε αναγκαστικά το 1953, κατά την διάρκεια αναστηλωτικών εργασιών στο ναό, την νύκτα της 5ης προς 6η Μαΐου (από την Ρωμαιοκαθολική Αρχιεπισκοπή του Μπάρι δεν έχουν δοθεί κάποιες εξηγήσεις για τον λόγο που η ανακομιδή έγινε νύκτα. Για τον σκοπό αυτό είχε συγκροτηθεί από τον Πάπα επιτροπή, με πρόεδρο τον τότε Ρωμαιοκαθολικό Αρχιεπίσκοπο του Μπάρι Enrico Nicodemo, για την κανονική αναγνώριση των λειψάνων του τάφου. Παράλληλα ο αναγνωριστικός έλεγχος και η καταμέτρηση των οστών ανατέθηκε στον Καθηγητή της Ανατομίας στο Πανεπιστήμιο του Μπάρι Luigi Martino και στο βοηθό του Γιατρό Alfredo Ruggieri.

Τα ιερά Λείψανα του μεγάλου Πατρός της Εκκλησίας βρέθηκαν μέσα σε μονολιθική λάρνακα από σκληρή πέτρα. Από την εποχή της καταθέσεως (το 1090), η λάρνακα

είχε καλυφθεί με τρεις αλεπάλληλες λίθινες πλάκες.

Τα Λείψανα μέσα στη λάρνακα έπλεαν σε ένα διαυγές, άχρωμο και άοσμο υγρό, το οποίο είχε βάθος τρία περίπου εκατοστά! Η εξέταση του υγρού αυτού από τα Ινστιτούτα Χημείας και Υγιεινής του Πανεπιστημίου του Μπάρι απέδειξε, ότι επρόκειτο για καθαρό νερό, ελεύθερο από άλατα και στείρο από μικροοργανισμούς!!! Η έρευνα απέδειξε ακόμη, ότι το υγρό προήρχετο από τις μυελοκυψέλες των σπογγωδών οστών!!!

Οι διαπιστώσεις αυτές αποτελούν την επιστημονική επιβεβαίωση της μυροβλυσίας των Λειψάνων του αγ. Νικολάου. Το γεγονός αυτό δεν έγινε βεβαίως γνωστό στους Δυτικούς το 1953. Λατινικά κείμενα του 11ου και 12ου αι. μαρτυρούν ότι οι Βαριανοί ναύτες, όταν παραβίασαν την λάρνακα του Αγίου στα Μύρα, βρήκαν τα Ιερά Λείψανα μέσα σε «θείο μύρο η υγρό» (sanctus liquor - oleum). Ακόμη, η συνέχεια και στο Μπάρι του εξαισίου αυτού θαύματος, αποδεικνύεται αφ' ενός μεν από την κοινή παράδοση των Παπικών, αφ' ετέρου δε από την ύπαρξη τεσσάρων οπών (στη λάρνακα και τις τρεις πλάκες που την κάλυπταν), απ' όπου με την βοήθεια ράβδου και βάμβακος η υφάσματος, ήταν δυνατή η εξαγωγή του μύρου, το οποίο απ' αρχής και μέχρι σήμερα ονομάζεται «Μάννα - Manna».

Μετά την ιστορικά δεύτερη αυτή ανακομιδή, εξέταση και αναγνώριση, τα Ιερά Λείψανα του αγ. Νικολάου τοποθετήθηκαν σε γυάλινη θήκη και εκτέθηκαν σε προσκύνηση.

Η ανατομική και ανθρωπομετρική εξέταση του 1957

Η γυάλινη θήκη των Ιερών Λειψάνων του αγ. Νικολάου άνοιξε το βράδυ της 7ης προς 8η Μαΐου 1957, με σκοπό νέα αναγνώριση, καταμέτρηση των οστών και ανατομική και ανθρωπολογική τους μελέτη, πριν την οριστική τους κατάθεση στην αρχική λάρνακα, κάτω από την Τράπεζα της Βασιλικής, μετά το πέρας των αναστηλωτικών εργασιών. Στην ιατρική ομάδα την φορά αυτή συμμετείχε - εκτός του Καθηγητού Martino και του βοηθού του Ruggieri - και ο Γιατρός Venezia Luigi. Τα τελικά αποτελέσματα των εξετάσεων - αναγνωρίσεων του 1953 και του 1957 είναι τα ακόλουθα:

Στη λάρνακα του Αγίου βρέθηκαν η Κάρα, σπόνδυλοι, λίγα τεμάχια πλευρικών οστέων και ωμοπλάτης, μεγάλα τμήματα των αντιβραχιωνίων και ενός βραχίονος, πολλά οστάρια των καρπών, των μετακαπρίων και των φαλάγγων, ενός λαγονίου, των μηριαίων, των επιγονατίδων και των περονών και τμήματα των οστών των κνημών, των ταρσών, των μεταταρσίων και των φαλάγγων. Αν και υπήρχαν και

θρυμματισμένα οστά, συγκεντρωμένα σε δύο αργυρά κύπελλα, εύκολα γίνεται αντιληπτό, ότι πολλά οστά έλειπαν.

Οι Δομηνικανοί του Μπάρι δέχονται, ότι «η εμφάνιση αυτή των οστών του Αγίου (άλλα να λείπουν, άλλα να είναι κατασπασμένα και άλλα θρυμματισμένα), σχετίζεται όχι μόνο με τον χρόνο που πέρασε από πάνω τους, αλλά πιο πολύ με την μεγάλη περιπέτεια της αρπαγής και μεταφοράς τους στο Μπάρι» («Δελτίο...», σελ. 8).

Δέχονται ακόμη, ότι «η σπουδή των ναυτικών και η υπερκάλυψή τους από το μύρο μέσα στον αρχικό τάφο τους, δεν ευνοούσαν - όπως είναι φυσικό - την περισυλλογή τους στο ακέραιο, πέρα από το ενδεχόμενο της υπεξαίρεσης η μη κάποιων από αυτά κατά την μεταφορά τους και πριν την οριστική τους τοποθέτηση στη λάρνακα της Βασιλικής του Αγίου στο Μπάρι» («Δελτίο...» σελ. 9).

Τα αποτελέσματα της ανθρωπολογικής εξετάσεως των Ιερών Λειψάνων του αγ. Νικολάου - από την υπό τον Καθηγητή Martino επιτροπή - υπήρξαν εντυπωσιακά. «Όλα τα οστά - γράφεται στο σχετικό Πόρισμα - ανήκαν σε ένα και το αυτό άτομο, σε άνδρα που ανήκε στη λευκή Ινδοευρωπαϊκή φυλή, είχε ύψος περίπου 1,67 μ., τρέφοταν κυρίως με φυτικά προϊόντα και απεβίωσε σε ηλικία μεγαλύτερη των 70 ετών...

Η κατάσταση ορισμένων οστών έδειξε ακόμη, ότι το άτομο στο οποίο ανήκαν, πρέπει να είχε υποφέρει πολύ κάτω από ιδιαίτερα δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης. Η αγκυλωτική σπονδυλοαθρίτιδα και η διάχυτη ενδοκρανιακή υπερόστωση που επισημάνθηκαν στα ανάλογα οστά, πρέπει να κληρονομήθηκαν από κάποια υγρή φυλακή, όπου πέρασε αρκετά χρόνια της ζωής του και μάλιστα σε προχωρημένη ηλικία».

Η ιχνογραφική ανάπλαση του προσώπου από τον ίδιο Καθηγητή, με την μέθοδο της υπερσκελετικής αναπλάσεως των μαλακών μερών της κεφαλής, απέδωσε επίσης θεαματικά αποτελέσματα. «Η αναπλασμένη με αυτό τον τρόπο μορφή - γράφουν οι Δομηνικανοί - δείχνει ένα πρόσωπο ασκητικό, ευγενικό, με αρμονικές αναλογίες, με ψηλό και πλατύ μέτωπο, με μεγάλα μάτια - ελαφρά βαθουλωτά - γλυκά μαζί και αυστηρά, μάτια ανθρώπου σκεπτικού και βασανισμένου» («Δελτίο...» σελ. 9).

Τα σχετικά ιχνογραφήματα που δημοσίευσε ο Καθηγητής Martino αποδεικνύουν, ότι η πάροδος του χρόνου δεν άμβλυνε την μνήμη των βασικών χαρακτηριστικών της μορφής του αγ. Νικολάου, όπως διασώθηκαν από την Ορθόδοξη εικονογραφική παράδοση (μεγάλο μέτωπο, κοντά χωρισμένα γέννια, κάπως έντονα ζυγωματικά και φαλάκρα). Μάλιστα, βρίσκονται σε συμφωνία με τις παλαιότερες γνωστές

απεικονίσεις του Αγίου, εκείνη της Santa Maria Antiqua της Ρώμης (8ος η 9ος αι.) και του Παρεκκλησίου του αγ. Ισιδώρου, στον Καθεδρικό Ναό του αγ. Μάρκου Βενετίας (ψηφιδωτό του 12ου αι.). (Βλ. γενικά G. Gioffari, “La antica iconografia de S. Nicola”, 1988 και P. Saccardo, “la capellia di S. Isidoro nella Bassilica di S. Marko”, 1987).

Επιλογή Βιβλιογραφίας.

Εκτός των αναφερομένων στο κείμενο πηγών λάβαμε υπ’ όψη και τα ακόλουθα έργα:

G. Gioffari, “Storia nella critica storica”, 1987.

D. Bona, “In Pellegrinachio a Myra preso la tomba chefudis St. Nichola”, στο «Δελτίο του αγ. Νικολάου», φ. II, 1981.

I. Martino, “Rigognazione anatomica e studio anthropopetrico delle reliquoue di S. Nicola di Bari”, στο «Δελτίο αγ. Νικολάου», τ. 1957.

Του ιδίου “La reliquie di S. Nicola”, 1987.

N. I. Φλούδα, «Ο αγ. Νικόλαος ο Θαυματουργός, Αρχιεπίσκοπος Μύρων της Λυκίας», 1960.

G. Anrich, “ Hagios Nicolaos in der Griectischen Kirche”, 1987.

Καθηγητού Αντωνίου Μάρκου

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com -ΤΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ